

İSTANBUL
GELİŞİM
ÜNİVERSİTESİ

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ II

**TÜRK İNKILÂBİ:
İKTİSADİ ALANDA YAPILAN İNKILÂPLAR**

HAFTA 5

Doç. Dr. Ercan KARAKOÇ

EKONOMİ NEDİR?

**EKONOMİ DEMEK, HERŞEY DEMEKTİR. YAŞAMAK İÇİN, MUTLU
OLMAK İÇİN, İNSAN VARLIĞI İÇİN NE LAZIMSA ONLARIN HEPSİ
DEMEKTİR.**

**TARIM DEMEKTİR, TİCARET DEMEKTİR, ÇALIŞMA DEMEKTİR,
HERŞEY DEMEKTİR.**

*MUSTAFA KEMAL ATATÜRK
(ATATÜRK İLKELERİ KİTABI S. 403)*

EKONOMİNİN TOPLUMLAR İÇİN ÖNEMİ NEDİR?

TÜRK TARİHİ İNCELENİRSE BÜTÜN YÜKSELME VE GERİLEME SEBEPLERİNİN BİR EKONOMİ MESELESİNDEN BAŞKA BİR ŞEY OLMADIĞI ANLAŞILIR.

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

(ATATÜRK İLKELERİ KİTABI S. 401)

**TARİHİMİZİ DOLDURAN BUNCA BAŞARILAR, ZAFERLER VEYA
MAĞLUBİYETLER, ÇÖKÜŞLER VE FELAKETLER, BUNLARIN
HEPSİ; MEYDANA GELDİKLERİ DEVİRLERDEKİ EKONOMİK
DURUMUMUZLA İLGİLİ VE BAĞLANTILIDIR.**

*MUSTAFA KEMAL ATATÜRK
(ATATÜRK İLKELERİ KİTABI S. 401)*

**ÇALIŞMAYA MECBUR OLDUĞUMUZ
HUSUSLARDAN EN ÖNEMLİSİ EKONOMİDİR.
ÇÜNKÜ MİLLET YOKSUL KALDIKÇA HİÇBİR ŞEY
YAPAMAZ. MİLLET ÖNCE ZENGİN OLMALIDIR.
ÇÜNKÜ HERŞEYİ YAPAN PARADIR.**

*MUSTAFA KEMAL ATATÜRK
(ATATÜRK İLKELERİ KİTABI S. 405)*

EKONOMİMİZİ HANGİ KURUMUMUZ NASIL YÖNLENDİRMELİDİR?

**MİLLİ EĞİTİM PROGRAMIMIZI TAKİP EDECEK İNSANLAR
İYİ ÇİFTÇİ, KUNDURACI, FABİRKATÖR, TÜCCAR OLACAK, İYİ
UYGULAYICI, FAYDALI KİŞİ, VERİMLİ KİŞİ OLACAK, BUNLARI
ÖĞRETEN KURUMLARIN TAMAMI MİLLİ EĞİTİM OLACAKTIR.**

*MUSTAFA KEMAL ATATÜRK
(ATATÜRK İLKELERİ KİTABI S. 405)*

EKONOMİNİN SİYASİ VE ASKERİ ZAFERLER İLE İLGİLERİ NEDİR?

**SİYASİ VE ASKERİ ZAFERLER NE KADAR BÜYÜK OLURSA OLSUNLAR,
EKONOMİK ZAFERLER İLE TAÇLANDIRILMAZLARSA
ELDE EDİLEN ZAFERLER KALICI OLMAZ, KISA ZAMANDA SÖNER.**

*MUSTAFA KEMAL ATATÜRK
(ATATÜRK İLKELERİ KİTABI S. 415)*

**ZAFERİNİN VASITASI YALNIZ KILIÇTAN İBARET KALAN BİR
MİLLET, BİR GÜN GİRDİĞİ YERDEN KOVULUR, REZİL EDİLİR,
SEFİL VE PERİŞAN OLUR.**

**ONUN İÇİN GERÇEK FETİHLER YALNIZ KILIÇLA DEĞİL
SABANLA YAPILANDIR.**

*MUSTAFA KEMAL ATATÜRK
(ATATÜRK İLKELERİ KİTABI S. 407)*

ATATÜRK'E GÖRE TÜRK KÖYLÜSÜNÜN DURUMU VE KONUMU NASIL OLMALIDIR?

**TÜRKİYE’NİN GERÇEK SAHİBİ VE EFENDİSİ, GERÇEK ÜRETİCİ
OLAN KÖYLÜDÜR. O HALDE, HERKESTEN DAHA ÇOK REFAH,
MUTLULUK VE SERVETE HAKKI OLAN KÖYLÜDÜR.**

**TÜRK KÖYLÜSÜ “EFENDİ” YERİNE GETİRİLMEDİKÇE
MEMLEKET VE MİLLET YÜKSELEMEZ.**

*MUSTAFA KEMAL ATATÜRK
(ATATÜRK İLKELERİ KİTABI S. 407)*

**MEMLEKETİMİZ ŞU İKİ ŞEYİN MEMLEKETİDİR: BİRİ ÇİFTÇİ,
DİĞERİ ASKER. BİZ ÇOK İYİ ÇİFTÇİ VE ÇOK İYİ ASKER YETİŞTİREN
BİR MİLLETİZ.**

**İYİ ÇİFTÇİ YETİŞTİRDİK, ÇÜNKÜ TOPRAKLARIMIZ ÇOKTUR.
İYİ ASKER YETİŞTİRDİK, ÇÜNKÜ O TOPRAKLARA GÖZ KOYAN
DÜŞMANLAR FAZLADIR...**

*MUSTAFA KEMAL ATATÜRK
(ATATÜRK İLKELERİ KİTABI S. 409)*

EKONOMİ İLE BAĞIMSIZLIĞIN ARASINDAKİ İLİŞKİ NEDİR?

**BUGÜNKÜ MÜCADELEMİZİN AMACI TAM BAĞIMSIZLIKTIR.
BAĞIMSIZLIĞIN BÜTÜNLÜĞÜ İSE ANCAK MALİ BAĞIMSIZLIK İLE
MÜMKÜNDÜR.**

**BİR DEVLETİN MALİYESİ BAĞIMSIZLIKTAN YOKSUN OLUNCA
O DEVLETİN BÜTÜN HAYATI KURULUŞLARINDA BAĞIMSIZLIK
FELÇ OLUR.**

*MUSTAFA KEMAL ATATÜRK
(ATATÜRK İLKELERİ KİTABI S. 423)*

TAM BAĞIMSIZLIK DENİLDİĞİ ZAMAN, ELBETTE SİYASİ, MALİ, İKTİSADİ, ADLİ, ASKERİ, KÜLTÜREL VE BENZERİ HER HUSUSTA TAM BAĞIMSIZLIK VE TAM SEBESTLİK DEMEKTİR.

BU SAYDIKLARIMIN HERHANGİ BİRİNDE BAĞIMSIZLIKTAN YOKSUNLUK, MİLLET VE MEMLEKETİN GERÇEK MANASIYLA BÜTÜN BAĞIMSIZLIĞINDAN YOKSUNLUĞU DEMEKTİR.

*MUSTAFA KEMAL ATATÜRK
(ATATÜRKÇÜLÜK KİTABI S. 39)*

Ekonomik Durum

- Milli Mücadele maddi imkansızlıklar içinde kazanılmış bir zaferdi.
- Türkiye'nin hür ve bağımsız yaşayabilmesi ve güçlü bir devlet olabilmesi için ekonomik kalkınmasının sağlanması şarttı.
- Yeni Türk Devleti kurulduğunda Türkiye'de sanayi hemen hemen yok gibiydi.
- Ekonominin zaten az olan bütün kaynakları savaşların etkisiyle tamamen tükenmişti.
- Atatürk; «bütün dünyada olduğu gibi memleketimizde de en başta bulunan önemli işimiz ekonomidir." diyerek ekonomik alanda çalışmalar başlattı.

İzmir İktisat Kongresi (17 Şubat 1923)

- Milli ekonominin amaçlarını ve bu amaçlara ulaşmada izlenecek yöntemleri kararlaştırmak için 17 Şubat 1923'te İzmir İktisat Kongresi toplandı.
- Kongrede Misak-ı İktisadi (Ekonomik And) kabul edildi.
- Buna göre, Türk Milleti savaşıarak elde ettiği bağımsızlığından asla ödün vermeyecekti.
- Siyasi bağımsızlık gibi ekonomik bağımsızlık da esastır.
- **Alınan Kararlar**
  - -> Üreticinin, milli sanayinin, ihracatın korunması ve teşvik edilmesi ile ilgili tedbirler
  - -> Borsanın millileştirilmesi
  - -> Ticaret alanında bir bankanın kurulması
  - -> Hava ve deniz ulaştırıcılığının geliştirilmesi
  - -> Çiftçilerin kredi şartlarının kolaylaştırılması
  - -> İşçilerin çalışma şartlarının iyileştirilmesi
  - -> Aşarın kaldırılması

Sanayi Alanında Yapılan Yenilikler

- Sanayileşme ekonomik kalkınmanın başlıca unsurudur.
- Halbuki kapitülasyonlar yani yabancılara verilen ekonomik ve hukuki ayrıcalıklar sanayileşmeyi engellemişti
- Kurtuluş savaşı bittikten sonra Türkiye'de sanayi adına hiçbir önemli kuruluşun bulunmadığı görüldü.
- **Teşviki Sanayi Kanunu'nun Çıkarılması (28 Mayıs 1927)**
- Cumhuriyet döneminde, kalkınmada sanayileşmenin önemi kavrandığından Teşviki Sanayi Kanunu çıkarıldı.
- 1927 yılında kabul edilen bu kanun, on beş yıl süre ile yürürlükte kalmak üzere çıkarıldı.
- Sanayi için kabul edilen koruyucu tedbirlerin bu süre içinde yeterli etkiyi yaratması bekleniyordu.
- Kanun, özel kesimde oluşacak sermaye birikimine devlet desteği sağlayarak sanayileşmeyi gerçekleştirmek amacını taşıyordu.
- **Sümerbank ve Etibank'ın Kurulması**
- 1933'te Sümerbank ve 1935'te kurulan Etibank, sanayicilere kredi vererek yeni sanayi tesislerinin kurulmasında önemli görevler üstlenmişlerdir.

Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı

- 1931 yılında hazırlanmasına başlanılan Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı 1934 yılında uygulamaya konulabildi.
- Planın amaçları, özellikle zirai üretime dayanan ve hammaddesi Türkiye'de bulunan sanayi işletmeleri kurmak, ithalat konusu olan temel tüketim mallarının üretimine öncelik vermektir.
- Bu amaçla dokuma, maden, kimya ve porselen sanayilerinin kurulması öngörüldü.
- Yatırımların önemli bir bölümü Sümerbank ve İş Bankası tarafından gerçekleştirildi.
- Ayrıca devlet bütçesinden her yıl ayrılan belli tutarlar ve bazı dış krediler sanayileşme programlarına tahsis edildi.
- Devlet madencilik alanına da önemli yatırımlar yaptı ve bu amaçla 1935 yılında Maden Tetkik Arama Enstitüsü kuruldu.
- Uygulanmakta olan korumacı gümrük politikası sanayi planının yürütülmesi için elverişli bir ortam yaratmıştı.
- Başarılı olarak uygulanan Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı üç yıl sürmüştür.

İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı

- İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı 1937 yılında hazırlandı; uygulanmasına 1938'de geçildi.
- İkinci plan, ara malları ve yatırım malları üretimine öncelik veriyordu ve daha geniş kapsamlıydı.
- Bu planda yatırım yapılması öngörülen alanlar, başlıca elektrifikasyon, madencilik, limanlar gibi altyapı tesisleri, makine, gıda, kimya, yakıt sanayileri ve deniz ulaşımı idi.
- Bu plan ile ihracata da yönelmek hedefleniyordu.
- Ancak İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı, İkinci Dünya Savaşı'nın çıkması üzerine uygulanamadı.

Atatürk, Nazilli fabrikasını dün altın anahtarla açtı

Celâl Bayar söylediği bir nutukla sanayi
plânımızın inkişaf seyrini izah etti

Nazillide bayram

Halk Büyük Şefi büyük tezahüratla istikbal
ve teşyi etti, Atatürk gördüklerinden
memnun olduğunu söyledi

Nazilli 9 (Sureti mahsusada giden arkadaşımızdan) — Büyük Nazilli ovasındayım. Cumhuriyetin endüstri abidelerinden biri daha, bütün azamet ve ihtişamı yükseliyor. Dün, İzmirde beni tahrik eden tecessüs ve heyecanın hiç de az görülür bir kuvvette olmamasına bugün hak veriyorum. Manevraları takib etmek üzere Ankaradan ayrılan Büyük Şef Atatürkün Nazilli fabrikasının küşadında bulunacağını haber aldığı dakikada bu tarihi hâdiseye de şahid olmak üzere hemen trene atılarak Nazilliye hareket ettim. Daha Nazilli ovasına girerken bu kararında ne kadar isabet etmiş olduğumu anladım.

16 Eylül 1935 te Başvekâlet vekili ve İktisad Vekili Celâl Bayarın bir bataklıkta ibaret olan bu sahada temelini attığı Nazilli basma fabrikası, şimdi 230 bin metro murabbaik arazi üzerinde fen ve tekniğin bir şaheseri halindedir. Nazilli basma fabrikasının manasını anlamak için fabrika binalarının birinin duvarını süsleyen şu levhayı okumak kâfidir:

«Atatürkümlüze, kudretli ve şühürli elinizle açtığınız basma fabrikası, pamuk sanayiinde kemalin en yüksek ifadesidir.»

Filhakika Nazilli basma fabrikası, şimdiye kadar Sümer Bankın yaptırdığı pamuklu mensucat fabrikalarının en mükemmeldir. Bu fabrikayı Atatürk Türkiyeşinin azimli ve bilgili gençliği kur-

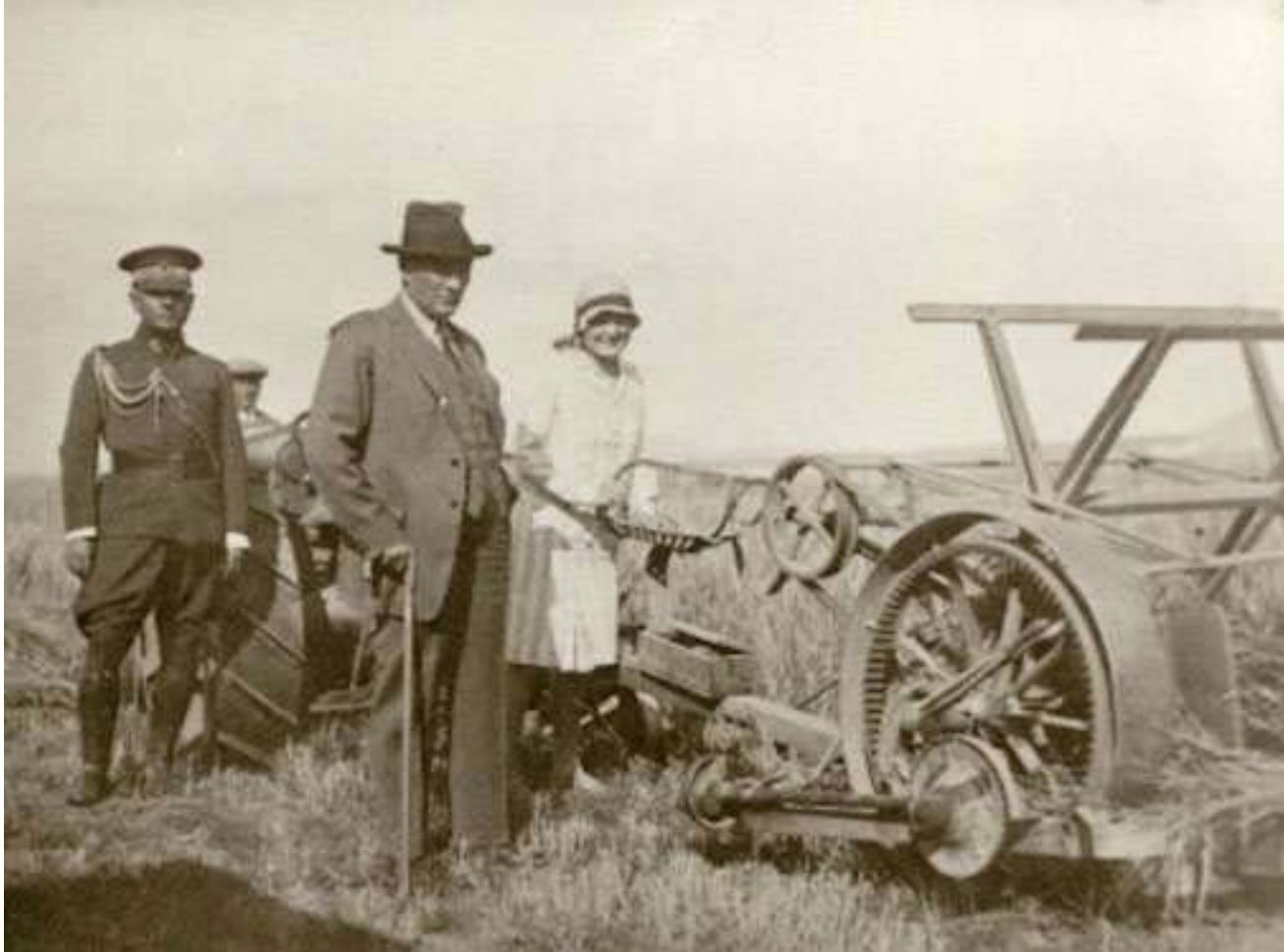
Nazilli fabrikasında temel atma merasiminden bir intiba
muştur. Geçmiş fabrikayı kurmak için Rus, rikanın heyeti umumiyesi bugünkü halile
İngiliz, Alman mühendisleri de çalış - yoktan var eden genç Türk endüstricileri,
mışlardır. Fakat bütün bunların dağınık mühendisleri ve işçileri olmuştur.
mesasını bir araya toplayan, işin ve fab-
[Arkası 5a. 9 sütun 1 de]

Ticaret Alanında Yapılan Yenilikler

- **Merkez Bankasının Kurulması**
- 30 Haziran 1930'da Merkez Bankası kuruldu. Böylece ülkedeki sermayenin akışı denetim altına alınmış ve piyasa güvenliği sağlanmış oldu.
- **Türkiye İş Bankası'nın Kurulması**
- Türkiye'de yeterli sermaye birikiminin bulunmaması, sanayi yatırımlarının azlığının temel nedeniydi.
- 26 Ağustos 1924'de yeni kurulacak sanayi işletmelerinin sermaye ve kredi sorunlarına yardımcı olmak ve Türkiye'de milli tasarrufun ve mevduatın gelişmesinde öncülük yapmak üzere Türkiye İş Bankası kuruldu.
- **Kabotaj Kanunu'nun Kabulü (1 Temmuz 1926)**
- Kapitülasyonlar yüzünden deniz ticareti ve işletmeciliği yabancı gemilerin tekelindeydi.
- 1 Temmuz 1926 yılında kabul edilen Kabotaj Kanunu'yla Türk karasuları içinde taşıma işleri Türk gemilerine bırakıldı.
- Kabotaj hakkının elde edilmesiyle Türk denizciliği ve Türk deniz ticareti de gelişmeye başladı.

Tarım Alanında Yapılan Yenilikler

- Türk ekonomisinin temeli tarıma dayalıydı.
- Tarım alanında ilerleme kaydetmek için öncelikle köylünün durumu iyileştirilmeliydi.
- Atatürk'e göre "Türkiye'nin gerçek sahibi ve efendisi, gerçek üretici olan köylüdür. O halde herkesten daha çok refah, mutluluk ve servete hakkı olan ve daha layık olan köylüdür."
- **Aşarın Kaldırılması (17 Şubat 1925):**
- Osmanlı Devletinde Ziraat kesimi üzerindeki vergi yükü ağırdı.
- Şer'i (dinsel) bir vergi olan aşar (öşür) onda bir anlamına geliyor ve çiftçinin ürettiği ürün üzerinden alınıyordu.
- Aşar, İmparatorluğun son dönemlerinde baskıcı ve adaletsiz iltizam yöntemiyle tahsil edildiğinden çiftçiyi çok bunaltmıştı.
- 17 Şubat 1925'te aşarın kaldırılması, Cumhuriyet idaresinin mali reformlarının da başlangıcıdır.
- -> Ziraat Bankası'nın köylüye kredi ve tohumluk ürün yardımı
- -> 1926'da çiftçilerin kooperatifler kurmaları sağlandı.
- -> 1934 yılında ödünç tohumluk ve yemeklik dağıtılması sağlandı.
- -> Ormanları koruma ve geliştirme çalışmaları yapıldı.
- -> Hayvancılığı geliştirme ve ıslah çalışmaları yapıldı.

Ekonomi Alanında Yapılan İnkılâplar

Türkiye İktisat Kongresi / Misak-ı İktisadi	17 Şubat-4 Mart 1923
Aşar Vergisinin Kaldırılması	17 Şubat 1925
İş Bankası'nın Kurulması	26 Ağustos 1924
Kabotaj Kanunu'nun Çıkarılması	1 Temmuz 1926
Tevşik-i Sanayi Kanunu'nun Çıkarılması	28 Mayıs 1927
Merkez Bankasının Kurulması	11 Haziran 1930
Sümerbank'ın Kurulması	3 Haziran 1933
Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü	14 Haziran 1935
Etiibank'ın Kurulması	23 Ekim 1935
Tarım Kredi Kooperatiflerinin Kurulması	21 Ekim 1935

Ekonomi Alanında Yapılan İnkılaplar

